

מִתְחַבְּרִים

יהדות מתוך הזדהות

פרשת שופטים | גיליון מס 62 | אלול תשפ"ד

מִפְקֻדֵי אֶתְבוֹן (תהילים קט, קד)

פרשת שופטים

1.	חינוך תצא מ"ע סה"מ קעו סמג עשין צא	למנות שופטים ושוטרים בכל עיר בארץ ישראל	(דברים טו, יח) שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך
2.	זוהר הרקיע	לדון דיני ממונות בצדק ובמשפט	(טו, יח) ושפטו את העם משפט צדק
3.	בה"ג יראים רג	לא להטות משפט	(טו, יט) לא תטה משפט לא תכיר פנים
4.	מצוות שהשמיטום מוני המצוות	גודל האיסור על הדיינים לקחת שוחד	(טז, יט) ולא תקח שוחד כי השוחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים:
5.	עבד המלך	לא למנות דין שאינו בקי בדין	(טז, יט) לא תכיר פנים
6.	בה"ג, רס"ג, יראים זוהר הרקיע	לרדוף צדק במשפט ובכל דבר	(טז, כ) צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ
7.	בה"ג קמג.	לדון צדק בפשרה	(טז, כ) צדק צדק תרדף
8.	מצוות שהשמיטום מוני המצוות	שלא ליטע אשרה לע"ז	(טז, כא) לא תטע לך אשרה כל עץ
9.	חינוך תצב מל"ת סה"מ ל"ת יג סמ"ג לאוין מא סמ"ק סימן קסג	שלא לנטוע אילן בעזרה	(טז, כא) לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה"א אשר תעשה
10.	חינוך תצב מל"ת סה"מ ל"ת יא סמ"ג לאוין מד סמ"ק סימן קסג	שלא להקים מצבה	(טז, כב) ולא תקים לך מצבה אשר שנה ה"א.
11.	חינוך תצב מל"ת סה"מ ל"ת צה הרמב"ן משיג	שלא להקריב בעל מום עובר	(יז, א) לא תזבח לה' אלהיך שור ושה אשר יהיה בו מום כל דבר רע וגו'
12.	רמב"ן	לא לשחוט קרבן במחשבת פיגול	(יז, א) לא תזבח לה' אלהיך שור ושה וגו' כל דבר רע וגו'
13.	בה"ג, רס"ג	להרוג בסקילה עובד ע"ז	(יז, ה) והוצאת את האיש וגו' וסקלתם באבנים ומתו.
14.	רס"ג	להמית על פי שני עדים	(יז, ו) על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת
15.	מצוות שהשמיטום מוני המצוות	בכל דבר הקשה לשאול אצל בית דין הגדול בלשכת הגזית	(יז, ח) כי יפלא ממך דבר למשפט וגו' וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' א"ב:
16.	חינוך תצב מ"ע סה"מ מ"ע קעד סמ"ג עשין קיא	לעשות על פי הוראת בית דין הגדול.	(יז, י) ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך מן המקום שהוא אשר יבחר ה' ושמרת לעשות ככל אשר יורוך.
17.	חינוך תצב מל"ת סה"מ ל"ת שיב סמ"ג לאוין ריז	שלא לסור מדברי בית דין הגדול	(יז, יא) על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל:
18.	בה"ג, רס"ג	לדון זקן ממרא במיתת חנק	(יז, יב) והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמוע וגו' ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל.
19.	בה"ג	שלא יורה זקן שלא כבית דין הגדול	(יז, יב) ולא יזידון עוד
20.	חינוך תצב מל"ת סה"מ מ"ע קעג סמ"ג עשין קיד	למנות עלינו מלך שיבחר ה'	(יז, טו) שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה"א בו
21.	רס"ג	מצות עשה שיהיה המלך רק מבני ישראל	(יז, טז) מקרב אחיך תשים עליך מלך.
22.	חינוך תצב מל"ת סה"מ שצב סמ"ג לאוין רכא	שלא למנות מלך נכרי	(יז, טו) לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא:
23.	חינוך תצב מל"ת	שלא ירבה לו המלך סוסים	(יז, טז) רק לא ירבה לו סוסים

		סה"ה ל"ת שסג סמג לאוין רכב	
24.	חינוך תק מל"ת סה"מ מו סמ"ג לאוין רנו	שלא לשכון בארץ מצרים	(יז, טז) וה' אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד:
25.	בה"ג רס"ג	שלא ישיב המלך את העם למצרים	(יז, טז) ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס,
26.	חינוך תקא מל"ת סה"מ ל"ת שסד סמ"ג לאוין רכג	שלא ירבה לו המלך נשים	(יז, יז) ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו
27.	בה"ג	שלא יסור לבבו של המלך	(יז, יז) ולא יסור לבבו
28.	חינוך תקב מל"ת	שיכתוב לו המלך ספר תורה	(יח) והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר
29.	אזהרות ריב"ר רשב"ג	פרשת כתיבת ס"ת למלך	(יח) והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הכהנים הלויים:
30.	חינוך תקג מל"ת סה"מ ל"ת שסה סמ"ג לאוין רכד	שלא ירבה לו המלך כסף וזהב	(יז, יז) וכסף וזהב לא ירבה לו מאד:
31.	רמב"ן רבינו יונה ש"ג אות לד	שהמלך לא ירום לבבו מאחיו	(יז, כ) לבלתי רום לבבו מאחיו וגו'
32.	חינוך תקד מל"ת סה"מ ל"ת קסט סמ"ג רעז	שלא יטול שבט לוי חלק בביזה	(יח, א) לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל וגו':
33.	חינוך תקה מל"ת	שלא ינחל שבט לוי בארץ ישראל	(יח, ב) ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו ה' הוא נחלתו כאשר דבר לו:
34.	חינוך תקו מל"ת סה"מ קמג סמ"ג עשין קמב	לתת לכהן זרוע לחיים וקיבה	(יח, ג) וזה יהיה משפט הכהנים מאת העם מאת זבחי הזבח אם שור אם שה ונתן לכהן הזרע והלחיים והקבה:
35.	חינוך תקז מ"ע סה"מ מ"ע קכו סמ"ג עשין קלג	להפריש תרומה גדולה וליתנה לכהן	(יח, ד) ראשית דגנך תירשך ויצהרך
36.	רמב"ן	לתת לכהן את התרומה	(יח, ד) תתן לו
37.	חינוך תקח מ"ע סה"מ קמד סמ"ג קמג	לתת לכהן ראשית הגז	(יח, ד) וראשית גז צאנך תתן לו:
38.	מצוות שהשמיטום מוני המצוות	שניתן רשות לכל כהן לעבוד בבואו למקדש	(יח, ו) וכי יבא הלוי מאחד שעריך מכל ישראל אשר הוא גר שם ובא בכל אות נפשו אל המקום אשר יבחר ה'. ושרת בשם ה"א ככל אחיו הלויים העמדים שם לפני ה'.
39.	חינוך תקט מ"ע סה"מ מ"ע לו רמב"ן משיג סמ"ג עשין קעב	שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים במקדש	(ח) חלק כחלק יאכלו לבד ממכריו על האבות:
40.	רס"ג	שלא נלמד לעשות כתועבות הגויים	(יח, ט) לא תלמד לעשות כתועבת הגוים ההם
41.	חינוך תקי מל"ת סה"מ ל"ת לא סמ"ג לאוין נב סמ"ק סי' קמא	שלא לקסום	(יח, י) לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש קסם קסמים
42.	חינוך תקיא מל"ת סה"מ ל"ת לד סמ"ג לאוין נג	שלא לכשף	(יח, י) לא ימצא בך וגו' מעונן ומנחש ומכשף:
43.	חינוך תקיב מל"ת סה"מ ל"ת לה סמ"ג לאוין נד	שלא לחבור חבר	(יח, יא) לא ימצא וגו' וחובר חבר ושואל אוב וידעני וגו'
44.	חינוך תקיג מל"ת סה"מ ל"ת לו סמ"ג לאוין לו	שלא לשאול באוב	(יח, יא) לא ימצא וגו' ושאל אוב וידעני ודרש אל המתים:
45.	חינוך תקיד מל"ת סה"מ ל"ת לו סמ"ג לאוין לו	שלא לשאול בידעוני	(יח, יא) לא ימצא וגו' וידעוני ודורש אל המתים:
46.	חינוך תקטו מל"ת סה"מ ל"ת לח סמ"ג לאוין מ סמ"ק קמב	שלא לדורש אל המתים	(יח, יא) לא ימצא וגו' ודורש אל המתים:

47.	בה"ג, יראים, רמב"ן, זוהר הרקיע	להיות תמים ושלם בהליכה עם השי"ת	(יג) תמים תהיה עם ה' אלהיך:
48.	הוראות ודרכי מוסר שנלמדים התורה	לדעת שה' ית' שונא קסמים וכישוף ובגלל זה מוריש את גויי כנען.	(יח, יב) כי תועבת ה' כל עשה אלה ובגלל התועבת האלה ה' אלהיך מוריש אותם מפניך:
49.	יראים שלו	לדעת שעם ישראל אינו שומע אל קוסמים אלא יש לו הנהגה מיוחדת מה' אלוקיו המודיעם מה לעשות על ידי נביא	(יח, יד) כי הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה"א. נביא מקרבך מאחיך כמני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון:
50.	חינוך תקטז מ"ע סה"מ מ"ע קעב סמ"ג עשין ו סמ"ק סימן כה	להשמיע לנביא אמת	נביא מקרבך מאחיך כמני יקים לך ה' אלהיך אליו תשמעון:
51.	הוראות ודרכי מוסר שנלמדים התורה	עונש מי שאינו שומע לנביא אמת	(יח, יט) והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו.
52.	חינוך תקיז מל"ת סה"מ ל"ת כו סמ"ג לאוין לד סמ"ק קטו	שלא להתנבא שקר בשם ה'	(יח, כ) אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר וגו' ומת הנביא ההוא:
53.	חינוך תקיח מל"ת סה"מ ל"ת כו סמ"ג לאוין לב סמ"ק קיד	שלא להתנבא בשם ע"ז	(יח, כ) ואשר ידבר בשם אלהים אחרים ומת הנביא ההוא
54.	בה"ג רס"ג	נביא השקר מיתתו בחנק	
55.	חינוך תקיט מל"ת סה"מ ל"ת כט סמ"ג לאוין לה סמ"ק יג	שלא לירא מהרוג נביא שקר	(יח, כא) בודון דברו הנביא לא תגור ממנו:
56.	חינוך תקב מל"ת סה"מ מ"ע קפב סמ"ג עשין עו	להפריש ערי מקלט	(יט, ב) שלוש ערים תבדיל לך בתוך ארצך אשר ה' אלהיך נתן לך לרשתה
57.	הוראות ודרכי מוסר שנלמדים התורה	להכין את ערי המקלט באופן שיקל לנוס שמה בשילוש הארץ	(יט, ג) תכין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך אשר ינחילך ה' וגו'.
58.	רס"ג	שלא ירדוף גואל הדם אחר הרוצח בשוגג	(יט, ו) פן ירדוף גאל הדם אחרי הרוצח וגו' ולו אין משפט מות כי לא שנא הוא לו וגו'.
59.	הוראות ודרכי מוסר שנלמדים התורה	שהרוצח בשוגג יחיה בעיר מקלט ונציל עליו מגואל הדם	(יט, ה) הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי. פן ירדוף גאל הדם אחרי הרוצח וגו' ולו אין משפט מות כי לא שנא הוא לו וגו'.
60.	רמב"ן	שלא לחוס על רוצח במזיד	(יט, יג) לא תחוס עינך עליו
61.	חינוך תקבא מל"ת סה"מ ל"ת רעט סמ"ג לאוין רב סמ"ק רלו	שלא לרחם על המזיק בדיני קנסות	(יט, יג) לא תחוס עינך עליו ובערת דם הנקי מישראל וטוב לך.
62.	חינוך תקבב מל"ת סה"מ ל"ת רמו סמ"ג לאוין קנג	שלא להשיג גבול	(יד) לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשנים בנחלתך אשר תנחל בארץ וגו'
63.	חינוך תקבג מל"ת סה"מ ל"ת רפח סמ"ג לאוין ריג	שלא יקום דבר על פי עד אחד	(יט, טו) לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת בכל חטא אשר יחטא על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר:
64.	בה"ג, רס"ג	פרשת עדים זוממין גודל הפשע להעיד שקר	(יט, טז) כי יקום עד חמס באיש לענות בו סרה.
65.	חינוך תקבד מל"ת סה"מ מ"ע קפ סמ"ג עשין קי	לעשות לעדים הזוממים כאשר זממו	(יט, יט) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו ובערת הרע מקרבך.
66.	זוהר הרקיע	לא לחוס על עדים זוממים	(יט, כא) לא תחוס עיניך
67.	חינוך תקבה מל"ת סה"מ ל"ת נח רמב"ן משיג סמ"ג לאוין רלג	שלא לירא מפני עכו"ם במלחמה	(כ, א) כי תצא למלחמה על אויבך וראית סוס ורכב עם רב ממך לא תירא מהם כי ה"א עמך המעלך מארץ מצרים.
68.	חינוך תקבו מ"ע סה"מ מ"ע קצא סמ"ג עשין קכ	למשוח כהן למלחמה	(כ, ב) והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם.
69.	הוראות ודרכי מוסר שנלמדים התורה	שהכהן יכריז במלחמה שמע ישראל וגו'	(כ, ג) ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם. כי ה"א ההולך עמכם להלחם לכם עם איביכם להושיע אתכם.
70.	הוראות ודרכי מוסר שנלמדים התורה	שישובו לביתם מעורכי המלחמה, מי שבנה בית חדש יחנכנו וגו' וגו'.	(כ, ה) ודברו השטרים אל העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו וגו' וגו'.

		והנוטע ומי כרם חדש, ומי שארס אשה ולא לקחה.	
71.	בה"ג רמב"ן זוהר הרקיע	שלא יצא למלחמה איש רך הלבב	(כ, ח) ולא ימס את לבב אחיו כלבבו
72.	חינוך תקבז מ"ע סה"מ מ"ע קצ סמ"ג עשין קיח	לקרוא שלום לעיר שנלחמים עליה	(כ, י) כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום.
73.	הוראות ודרכי מוסר שנלמדים מלשון התורה	להרוג הזכרים ולהחיות הנשים והטף בעיר שנלחמים בה, והשלל לבז.	(כ, יב) ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה וצרת עליה וגו' והבית את כל זכורה לפי חרב. רק הנשים והטף והבהמה וכל אשר יהיה בעיר כל שללה תבז לך
74.	הוראות ודרכי מוסר שנלמדים מלשון התורה	לאכול וליהנות משלל האויבים, ולהכיר שהיא מתנת ה'.	ואכלת את שלל איביך אשר נתן ה' א"לך.
75.	חינוך תקבז מל"ת סה"מ ל"ת מט סמ"ג לאוין רכה	שלא להחיות נשמה משבע אומות	(כ, טז) רק מערי העמים האלה אשר ה' נתן לך נחלה לא תחיה כל נשמה:
76.	חינוך תקבז מל"ת סה"מ ל"ת נז סמ"ג לאוין רכט סמ"ק קעה	שלא להשחית אילן מאכל	(כ, יט) כי תצור אל עיר ימים רבים וגו' לא תשחית את עצה לנדח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואותו לא תכרות כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור.
77.	בה"ג ריד	שלא לכרות עץ מאכל	(כ, יט) ואותו לא תכרות
78.	רמב"ן לפי הרמב"ם זוהר הרקיע	לאכול מאילנות שבעיר בעת עשיית מצור	(כ, יט) כי ממנו תאכל
79.	בה"ג	עשיית עגלה ערופה	(כא, א) כי ימצא חלל באדמה
80.	חינוך תקל מ"ע סה"מ מ"ע קפא סמ"ג עשין עח	לערוף עגלה בנחל כשנמצא הרוג ולא נודע מי הכהו	(כא, ג) והיה העיר הקרבה אל החלל ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר וגו' וערפו שם את העגלה בנחל.
81.	חינוך תקלא מל"ת סה"מ ל"ת שט סמ"ג לאוין קס בה"ג רכ	שלא לעבוד ולזרוע על נחל שנערפה שם העגלה	(כא, ד) והורדו זקני העיר ההוא את העגלה אל נחל איתן אשר לא יעבד בו ולא יזרע.
82.	רי"ף לבה"ג	מעשי הכהנים בעגלה ערופה	(כא, ה) ונגשו הכהנים
83.	רמב"ן יראים הרקיע	שלא ליהנות מעגלה ערופה	(כא, ח) כפר לעמך ישראל

בפרשת השבוע

גדר מצוות העמדת דיינים וסנהדרין

יש לעיין בשורש מצוות העמדת השופטים, מה עניינו. שהרי בכל המצוות יש שהאדם מסתפק בין דם לבין נגע לנגע. בין המותר והאסור בשבת, במאכלות, במראות נדה, ואין ספור ספקות ושאלות. ואמנם גם לזה משמשים בתי הדינים וחכמי התורה של ישראל, אולם מלשון 'ושפטו את העם משפט צדק' משמע שהמצווה נקבעה בעיר עבור דיני ממונות. והיה מקום לומר שבית דין נצרך מצד כח הכפייה שיש להם על הציבור, והתובע שמבקש להוציא מהנתבע נזק לבית דין, אולם לשם כך היה די בשוטרים, ואין צורך מיוחד בשופטים ובתי דינים, ומצד ידיעת ההלכה ניתן להסתפק במורה הוראה להורות את הדין.

והנראה, דהנה יש לדעת שהוראת ההלכות אינה רק ידיעת ריבוי הלכות, ודימוי שטחי של מילתא למילתא, אלא 'הוראה' משמעותית היא בכל פעם הכרעת הלב מסברת החכמים וזה נקרא הגיע להוראה, שצריך שהחכם יגיע לדרגה שלבו יבין בעצמו חכמה וידע להכריע מלבו גם דברים שעדיין לא נפסקו עד הלום. וזה בכל הלכות התורה, שכשהם משתלשלים לחיי המעשה, התורה מסרתם לחכמים ולהורות נתן בלבם, לקבוע גבולות בכל הלכות התורה.

ובפרק חלק איתא (סנהדרין צט, ב): 'אפיקורוס כגון מאן וכו' רבא אמר כגון הני דבי בנימין אסיא, דאמרי מאי אהני לן רבנן, מעולם לא שרו לן עורבא ולא אסרו לן יונה, רבא כי הווי מייית טריפתא דבי בנימין קמיה, כי הווי חזי בה טעמא להיתירא, אמר להו תחזו דקא שרינא לכו עורבא, כי הווי חזי לה טעמא לאיסורא, אמר להו תחזו דקא אסרנא לכו יונה'

כלומר שהם סברו שהחכמים רק משננים את ההלכות הקודמות להם, ומדמים דבר לדבר בשטחיות, וא"כ 'מאי אהני לן רבנן', מעולם לא התירו לנו עורב ולא אסרו לנו יונה. ואמר להם רבא שלא כן הוא, אלא כשהתיר להם אמר 'תחזו דקא שרינא לכו עורבא', וכמו שפירש רש"י: 'שהיתר זה אינו מצוי בתורה, אלא סופרים אמרוהו'.

כי ההוראה היא נביעה תמידית של חכמת התורה בלב החכמים. לב החכם מרגיש בכל עניין שהוא עוסק בו את הסברא של חכמת התורה, ואם עדיין לא הוכרעה ההוראה עד כה, הרי הוא מוציא ויוצר תורה חדשה מלבו. מתיר עורבים ואסור יונים.

אולם נראה לחדש שבדיני ממונות כח זה של הוראת ההלכה לא נמסרה ליחיד כי אם לבית דין, ויחיד מומחה מקבל גדר 'בית דין', אולם יסוד ההכרעה הוא כח בית דין ולא כח הכרעת חכם רגילה. כי בדיני ממונות אין כאן רק פסק הלכה שהממון שייך לזה או לזה, אלא בכח ההוראה של בית דין, הם מוציאים ממוחזק על פי ראיות ועל פי סברות, ולזה דורשת התורה כח הכרעה בתורה יותר תקיף מהרגיל. כי לקבוע שעורב הוא יונה, הוא מכח חכמת התורה, ויש כח ביד החכם לקבוע מה היא האמת בכל דבר. אבל בדיני ממונות נדרש שהבית דין יעביר ממון ממקום שהוא מוחזק וזה דבר שצריך תוקף רב של הכרעת הלכה ואין זה שייך לחכם יחיד, אלא זה צריך הכרעת בית דין שהמשפט לאלוקים הוא, ואלוקים נצב בעדת א-ל. וכל שכן בדיני חבלות וקנסות שבית דין נכנס לתחום הנתבע וממש מוציא ממנו ממון בדין מלוה הכתובה בתורה. אך גם בשאר דיני ממון, עצם הכרעת ההלכה בזה, היא יותר מעשה של התערבות בחיי האנשים, ולא רק סמכות הכפייה. והבן.

טבעי להיות יהודי

פרק מ: חלק המצוות של "עבודת ה'"

בפרקים הקודם העמדנו את כלל התורה והמצוות על שלש חלקים. שלשה אופנים, ובארנו שכל אחד מהם פועל באופן אחר, ויסודם הנפשי בא ממקום אחר בנפש, ואין מצוה שאינה שייכת לאחת משלושת אלו. והם:

א. משפט וצדקה.

ב. הכרה במציאות ה' ועבודתו.

ג. קדושה.

וביארנו שרק משלשתם יחד נבנה בניין היהודי. ומי שאינו משקיע באחד מהם, או שאינו רואה בו עיקר גדול, אלא דבר צדדי, מחמיץ את כלל תמונת התורה, ומעוות את האיוון והשלימות שבבניין היהודי. ועסקנו בהרחבה ביסוד הראשון שהוא 'צדקה ומשפט'. ועתה נעסוק בחלק השני במצוות - והיינו המצוות כעבודת ה'.

ולחלק זה שייכים כל המצוות שתוכנם הוא שירות כביכול להופעת ה' בעולם ובמקדש, וכל חלקי נתינת יחס כבוד להופעתו זו. ונכלל בזה מצוות בניין המקדש, כל קרבנות הציבור וקרבנות היחיד, מנחתם ונסכיהם לסוגיהם, וכל העבודות השייכות למקדש, ומצוות הכהנים והלויים, ודיני הקדושה והטהרה לעובדים בו. וכן כל ענייני העבודה והשירות לה' שמחוץ למקדש, התפילה, השבח והברכה, השיר וההלל, הודאה והשתחוואה. וכן המצוות הבאים להביע את השלטת ה' על אדמתנו ויבולנו, תרומות ומעשרות ביכורים ונטע רבעי.

וכן שייכים לחלק זה, מצוות השבת והמועדים, ומצוותיהם. וכל המצוות שניתנו ל'אות', כגון מילה, ציצית, ותפילין, מזוזה, קריאת שמע, מצה, סוכה. וכדומה.

ויש לדון מה יותר חשוב - צדקה ומשפט, או עבודה לגבוה. ולגבי קביעת הלכה מי קודם, ישנם בזה כללים בהלכה, אולם מה שיש לדון הוא באופן עקרוני מה יותר מרכזי ונחשב. והנה חלק המצוות של עבודה לה', הרי מבוסס על פנייה ישירה להשי"ת, ונתינת יחס כבוד והבעת יחס קדושה לשמו, [דהיינו ביטויי רתיעה מנוראותו ונשגבותו]. ואין צורך להאריך בביאור מדוע הוא גורם לקירבת ה'.

ומצד אחד, בדבר זה נעלה חלק זה בעניין שאינו קיים כלל בהנהגת צדקה ומשפט, שמדבר אל ה' ומבצע פעולות של שירות וכבוד לשם עצמו, או מקיים מצות של אות וציון לזכור את קדושתו ומציאותו. ונמצא שמחשבתו עסוקה ומופנית להדיא לעבר מציאות ה',

ובדריגות הרמות של חלק זה האדם מתרומם לעבר השגה שמעל ומעבר לתפיסתו, ויש מקום בשכל האדם שבו הוא מעמיק וזוכה להרגיש איזו תפיסה חמקמקה מעבר להשגתו הרגילה. [יתכן שהוא שרשי הנבואה, שרמז להם האור החיים בתחילת פרשת אחרי מות].

וניתן לומר שבחלק העבודה מתקרב אל ה' בחלק השכלי שלו, אבל במציאותו הגופנית והארצית אינו מושפע מענייני העבודה. אבל בחלק הצדקה והמשפט מתקרב אל ה' בחלק הפשוט של אישיותו, הווי החיים הטבעי שמרגיש בו רגשות חסד ויושר מושפע מיראת ה' שלו, ורוכש התעלות במידות אלו. ולכן שני החלקים נצרכים לשלמות היהודי, כדי שיהיה קרוב אל ה' הן מצד שכלו הנעלה, והן מצד רגשות החיים הפשוטים.

אולם מאידך מעלת חלק זה הוא גם חסרונו, ומשמע בחז"ל שאף ששני חלקי המצוות הללו בוודאי נצרכים, אולם אם נבוא לשער את ערך שני הדברים אחד מול השני, משובחת יותר מידת צדקה ומשפט לעומת עבודה לה'.

ורמזו לכך חכמינו במאמרם 'גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה', כי אף ששניהם מצוות חשובות, בכל זאת מצוות הכנסת אורחים שעניינה עשיית צדקה ומשפט בארץ, יותר גדולה מקבלת פני השכינה שעניינה עבודת ה' וכבוד השכינה.

ונראה הטעם שסוף סוף קירבת ה' שבה יסודה בהשגת ה' בשכל האדם, והתעסקות זו שהיא למעלה ממקומו של האדם מוגבלת היא מטבעה, ואפילו שיתאמץ האדם וימתח את גבולותיו ויזכה למדריגות נשגבות עדיין יהיה מוגבל מצד מציאותו הטבעית שיש לה גבול. כי היא ניסיון להשיג את מציאות ה' כפי היא בעצמותה, בשמים.

זאת לעומת התעסקות בצדקה ומשפט, היא התעסקות בעניין ארצי, והאדם עסוק בעניין שה' תיקן דרך אלוקית המותאמת ליושבי הארץ ושייכת לרובד בו פועל נפש האדם, ומסוגל הוא להעצים ולחזק את מידותיו בזה ולרכוש מעלות רבות ולהיות יותר שייך לדרך ה'.

[וזה גם הטעם למה שאמרו על המאריכים בתפילה על חשבון לימוד התורה, 'עוזבין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה' (שבת י, א). כי לימוד התורה יש בו ממידת קניין צדקה ומשפט בארץ, ולכן הוא חיי עולם, שיש בה אפשרות לקנות בעצמו קנייני עולם הבא, ולרומם את עצם נפשו. מה שאין כן תפילה היא חיי שעה, שמתרומם לפי שעה ואינו מסוגל לרכוש את המדריגות ההם ולקנותם בנפשו, שהם למעלה ממציותו, ועוד יש הרבה להאריך בזה, ועסקתי בזה במקו"א].

כי יפלא ממך דבר למשפט – דרכי ההכרעה במחלוקת בהלכה

בתורה שבעל פה מתקיימת תופעה שכלומדים התרגלנו אליה, אולם כשלעצמה היא מרתקת ומופלאה, זוהי תופעת ריבוי השיטות - "המחלוקת" במשנה ובתלמוד. לכאורה זהו כישלון אנושי, שאין הדעות הרבות מצליחות להגיע לדעה מוסכמת אודות דבר ה', ומשום כך נוצרים שיטות שונות. ואמנם בחז"ל מצרים על תופעת המחלוקת והדבר מתואר כתוצאה מהתמעטות הלב. אולם מאידך אנו מוצאים מאמרים אחרים בחז"ל המגלים שרצון ה' הוא שההלכה תתקיים בעולם בריבוי דעות. מאמרים לא מעטים מלמדים אותנו שהתורה שבעל פה, נותרה כך מבלי להיכתב דווקא בכדי לאפשר את ריבוי הדעות של חכמי התורה בכל הדורות.

הדברים מובאים בכמה מקומות בחז"ל (סנהדרין פ"ג ה"ד, מדרש תהילים יב, מסכת סופרים פרק טו - לנוחות הקריאה וההבנה שילבנו את הנוסחאות הרבים לנוסח אחד): "א"ר תנחום בר חנילאי אילו ניתנה התורה חתוכה לא היתה עמידת רגלים למורה שירה, שאם טימא יש מטמאין כיוצא בו, ואם טיהר יש מטהרין כיוצא בו. א"ר ינאי תורה שנתן הקב"ה למשה ניתנה לו בארבעים ותשע פנים טמא, ומ"ט פנים טהור שנאמר (שם) ודגל"ו בגימטריא מ"ט הוא. וכן הוא אומר 'אמרות ה' אמרות טהורות כסף צרוף בעליל לארץ מזוקק שבעתים' (= ז' פעמים ז'). אמר לפניו רבונו של עולם הודיעני היאך היא ההלכה, אמר לו אחרי רבים להטות, רבו המוזכין וכו', רבו המחייבין חייבו'.

כלומר המחלוקות כבר ניתנו למשה מסיני, כי כך עלה הרצון מלפניו, שיהיו דברים אלו נתונים לישראל מכל צדדיהם. ההכרעה על פי רוב היא רק לצורך ידיעת ההלכה למעשה. וכמו שאמרו בגמרא - (חגיגה א) בעלי אסופות אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מותרין, הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה, תלמוד לומר כולם נתנו מרועה אחד, א-ל אחד נתנו, פרנס אחד אמרן, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב וידבר אלהים את כל הדברים האלה. ידועים על כך גם דברי הגמרא בעירובין (דף יא) אמר רבי אבא אמר שמואל שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו יצאה בת קול ואמרה 'אלו ואלו דברי אל-הים חיים הן'. הריטב"א (עירובין שם) מבאר על פי דברי האגדה הנזכרים: 'אלו ואלו דברי א-להים חיים, שאלו רבני צרפת ז"ל האיך אפשר שיהיו אלו ואלו דברי א-להים חיים, וזה אוסר וזה מותר, ותרצו כי כשעלה משה למרום לקבל התורה, הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר, ושאל להקב"ה על זה, ואמר שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם, ונכון הוא לפי הדרש, ובדרך האמת יש טעם סוד בדבר'.

ואכן גם בדורות הראשונים, כשישראל ישבו על מקומם, התקיימו מחלוקות בהלכה בין החכמים כדרכה של תורה, אולם הדבר לא גרם לכל פגיעה בקביעת ההלכה המעשית, וכמו שאמרו בגמרא: (סנהדרין דף פח, ב תוספתא מסכת סנהדרין פרק ז) 'תניא אמר רבי יוסי מתחילה לא היו מרבין מחלוקת בישראל אלא בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית - - - נשאלה שאלה בפניהם, אם שמעו אמרו להם, ואם לאו 'עומדין למנין', רבו המטמאים טמאו, רבו המטהרין טהרו, משרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן, רבו מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות'.

המחלוקת הראשונה בישראל שלא הוכרעה היתה המחלוקת על הסמיכה ביום טוב, המובאת במסכת חגיגה (פרק ב' משנה ב'): 'יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך, יוסי בן יוחנן אומר לסמוך. יהושע בן פרחיה אומר שלא לסמוך, נתאי הארבלי אומר לסמוך. יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך, שמעון בן שטח אומר לסמוך. שמעיה אומר לסמוך, אבטליון אומר שלא לסמוך. הלל ומנחם לא נחלקו. יצא מנחם, נכנס שמאי. שמאי אומר שלא לסמוך, הלל אומר לסמוך. הראשונים היו נשיאים, ושניים להם אבות בית דין'. על כך אמרו במסכת תמורה (דף טו): 'עד שמת יוסף בן יועזר היו למדין תורה כמשה רבינו וכו'. במתניתא תנא כל אשכולות שעמדו לישראל מימות משה עד שמת יוסף בן יועזר איש צרידה לא היה בהם שום דופי מכאן ואילך היה בהם שום דופי. ובהמשך הגמרא מבארת - 'אמר רב יוסף דופי של סמיכה קתני. והא יוסף בן יועזר גופיה מיפליג פליג בסמיכה, כי איפליג בה בסוף שניה דבצר ליבא'.

בטעם הדבר שדווקא מחלוקת זו של סמיכה ביו"ט לא הוכרעה, כותב ב'חסידי דוד' על התוספתא שהיו שקולין ולא היה רוב, אולם הדבר מפליא שבמשך מאות שנים נותר תמיד המניין שקול. במפרשי התוספתא מבואר ש'לא אסתייעא מילתא לעמוד למניין'. הגאון רבי מנדל כשר בעל 'תורה שלמה' מעמיד השערה שהיתה זו מחלוקת כללית האם להחמיר בשבותים במקדש, ולא היה כח ביד המקילים לכפות את המחמירים ללכת בשיטתם. הגאון רבי ראובן מרגליות בספרו 'יסוד המשנה ועריכתה', מציע פתרון יותר הגיוני, הוא מוכיח שלראש הסנהדרין ואב בית דין היה כח למנוע את ההכרעה, ומכיון שבכל הדורות הללו נחלקו ראשי הסנהדרין לא יכלו להכריע את הדבר על ידי עמידה למניין. זוהי הסיבה מדוע דווקא בימי יוסי בן יועזר החלה המחלוקת בישראל, משום שאז החלה חלוקת התפקיד בין הנשיא לאב בית דין, דבר שגרם לאפשרות חוסר הכרעה במחלוקת שקולה.

זו אחת הסיבות שהצריכה את כתיבת המשנה הסופית בימי רבי, בשל ריבוי הדעות והמחלוקות, שהביאה למצב של 'לא תמצא הלכה ברורה ומשנה ברורה במקום אחד'. ואמנם בדורות הראשונים, כשלמדו הלכות, לא הזכירו את דעות החולקים, כי מרגע שעמדו

למניין והתקבלה דעת הרוב, היא הפכה להלכה מוצקה. מאז תקופת הלל ושמאי כאשר 'נתמעטו הלבבות', ו'רבו התלמידים שלא שמשו כל צרכם'. אזי למרות שעמדו למניין ונקבעה הלכה, לא היה כוחם של הרבים לעקור לגמרי את דעת המיעוט. יתכן שההסכמה השמיימית ש'אלו ואלו דברי אלוקים חיים', היא שגרמה שמכאן ואילך שונים גם את דעות החולקים. וזה גרם לכך שגם רבינו הקדוש במשנה הוזקק לציין דעות החולקים, כדברי המשנה בעדיות (פרק א משנה ה) 'ולמה מזכירין דברי היחיד בין המרובין, הואיל ואין הלכה אלא כדברי המרובין, שאם יראה בית דין את דברי היחיד ויסמוך עליו, שאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמניין'. (וראה שם עוד במשנה הבאה שם).

